

**Handlingsplan for jordbrugets
plantegenetiske ressourcer
2005-2007**

Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri
September 2004

Indholdsfortegnelse

Indledning.....	3
Prioriterede anbefalinger for perioden 2005-2007	5
Baggrund	5
Prioriteringsprincipper for handlingsplanen.....	5
Handlingsplanens gennemførelse	7
Aktiviteter 2005-2007	8
A. Myndighedsopgaver	8
B. Forsknings- og udredningsopgaver.....	10
Opfølgning på handlingsplanen - aktiviteter efter 2007	13
Ordliste	14
Forkortelser.....	15
Bilag 1: Overordnet tidsplan for gennemførelsen af handlingsplanens aktiviteter 2005-2007 ..	16

Indledning

Plantegenetiske ressourcer er grundlaget for alt menneskeliv på jorden. Vi er afhængige af, at vi råder over egnede planter til fødevarer, herunder planter til foder til de dyr, vi spiser. Plan-teproduktionen har også på andre måder afgørende betydning for det menneskelige liv og livskvaliteten.

Mangfoldigheden af plantearter og den genetiske variation inden for arterne er en vigtig del af og forudsætningen for at opretholde den biologiske og økologiske mangfoldighed, der kan sikre mulighed for, at planterne kan tilpasses fremtidens behov.

Den væsentligste del af de planter, der anvendes til fødevarer og jordbrug, er forædlede gen- nem generationer med oprindelse i vilde arter i sin tid. Og de dyrkede planter forædles stadig, f.eks. for at lave plantesorter, der kan dyrkes mere effektivt med mindre brug eller helt uden brug af pesticider, eller plantesorter til fødevarer med bedre smag, sundheds- og ernærings- værdi samt bedre egnethed til forarbejdning.

I et lidt længere tidsperspektiv kommer vi til at stå over for udfordringer med hensyn til plan- ternes egenskaber. Det kan være ændrede kvalitetskrav, ændrede klimaforhold, ændrede og mere miljømæssigt skånsomme produktionsmetoder, hjælp til forbedret fødevarerproduktion i den tredje verden, ny medicin, nye energiafgrøder eller i dag helt ukendte behov.

Det er derfor nødvendigt med et bredt spektrum af genetiske ressourcer at kunne forædle ud fra. Dette spektrum omfatter ikke alene de domesticerede – de dyrkede - arter, men nok så meget disse arters vilde slægtninge, hvis genetiske egenskaber efterhånden vil kunne kortlæg- ges og dermed udnyttes i forædlingen af de planter, der bliver behov for i fremtiden. De vilde slægtninges overlevelsesmuligheder, f.eks. ved klimaændringer, afhænger formodentlig lige- ledes af en bred genetisk variation.

Det grundlæggende er bevaringen af den brede vifte af plantegenetiske ressourcer til såvel kendte som ukendte behov – når først de genetiske ressourcer er tabt, kan de ikke genskabes. Bevaringen af de plantegenetiske ressourcer er også et nødvendigt led i at sikre den globale fødevarerforsyningssikkerhed på længere sigt.

For at kunne benytte de bevarede ressourcer i forædling – uanset om det sker ved traditionel forædling eller ved genmodificering - er det nødvendigt at kende de egenskaber, der knytter sig til de genetiske ressourcer. Dette vil hen ad vejen kræve en forskningsmæssig indsats. Det vil ligeledes være nødvendigt med en forskningsindsats indenfor præforædling med henblik på at gøre det lettere at få overført gunstige egenskaber til de dyrkede planter fra f.eks. deres vilde slægtninge.

Ældre plantesorter kan have en kulturhistorisk værdi og bør også af den grund bevares. Dette aspekt er centralt for en række museers og folkelige organisationers engagement i emneområ- det.

Internationalt samarbejde

I lyset af, at den moderne livsførelse har medført problemer for jordens biologiske mangfol- dighed, og at dette er et internationalt problem, er der taget forskellige internationale initiati- ver for at bevare denne biologiske mangfoldighed, især gennem Biodiversitetskonventionen fra 1992.

Anerkendelsen af nødvendigheden for at gøre en indsats for at bevare specielt de plantegenetiske ressourcer for fødevarer og jordbrug har tilsvarende medført, at FN's fødevare- og landbrugsorganisation FAO i 2001 har vedtaget en juridisk bindende traktat for plantegenetiske ressourcer for fødevarer og jordbrug, som både EU og Danmark nu har ratificeret. Både Biodiversitetskonventionen og FAO-traktaten forpligter landene til at bevare de genetiske ressourcer og stille dem til rådighed for hinanden, og sikre, at der sker en deling af udbyttet ved udnyttelse af de genetiske ressourcer.

Også i EU-samarbejdet er der opmærksomhed på plantegenetiske ressourcer, og en ny forordning rummer mulighed for tilskud til projekter inden for emnet. Landdistriktsprogrammet giver også mulighed for tilskud til bevaring af de plantegenetiske ressourcer.

Hidtidig dansk bevaringsindsats

Bevaring af plantegenetiske ressourcer er ikke noget nyt for Danmark. Nordisk Ministerråd har vedtaget et nordisk samarbejde om bevaring af genetiske ressourcer og oprettede for 25 år siden i 1979 Nordisk Genbank, således at den danske indsats i vid udstrækning er sket gennem denne. Desuden foregår der værdifuldt bevaringsarbejde i danske institutioner ved Danmarks JordbrugsForskning, Risø og Den Kongelige Veterinær- og Landbohøjskole samt i private firmaer, museer og interesseorganisationer.

Det nationale program og handlingsplanens afgrænsning

Ifølge FAO-traktaten skal landene i overensstemmelse med den globale handlingsplan for bevaring og bæredygtig udnyttelse af plantegenetiske ressourcer for fødevarer og jordbrug fra 1996 udarbejde et nationalt program for jordbrugets plantegenetiske ressourcer.

Fødevareministeriet påbegyndte arbejdet med et dansk nationalt program med at anmode Plantedirektoratet og Danmarks JordbrugsForskning om at udarbejde "Strategi for det danske arbejde med jordbrugets plantegenetiske ressourcer". Strategien foreligger nu og sammen med handlingsplanen udgør den det danske nationale program for jordbrugets plantegenetiske ressourcer.

Handlingsplanen omfatter de plantegenetiske ressourcer – såvel gamle som nye sorter - som har aktuel eller mulig fremtidig nytteværdi for jordbruget i Danmark, og som befinder sig under dansk eller fælles nordisk jurisdiktion.

Den omfatter alle afgrødetyper, der dyrkes, vil kunne dyrkes, eller har været dyrket i Danmark, dvs. korn, frugt og bær, kartofler, græsmarksplanter, grøntsager, rodfrugter, olieplanter og bælgæd, medicinal- og krydderplanter, energiplanter, non-food-afgrøder samt visse landskabsplanter. Planen omfatter tillige beslægtede vildtvoksende arter.

Planen omfatter ikke egentlige prydblister eller planter, der kun kan gro i væksthuse. Den omfatter heller ikke skovbrugets genetiske ressourcer og de landskabsplanter, som varetages af Miljøministeriet.

Prioriterede anbefalinger for perioden 2005-2007

Baggrund

Danmarks aktiviteter på området plantegenetiske ressourcer sker på nuværende tidspunkt i vid udstrækning i samarbejde med andre lande. En væsentlig del af aktiviteterne igennem de sidste 25 år er foregået sammen med de øvrige nordiske lande i Nordisk Genbank (NGB), men Danmark bidrager også til det europæiske samarbejdsprogram om plantegenetiske ressourcer, ECP/GR, og arbejder ligeledes med det plantegenetiske område i såvel EU, som i FNs fødevarer- og landbrugsorganisation, FAO.

Gennem sin tiltrædelse af FAOs internationale traktat om plantegenetiske ressourcer for fødevarer og jordbrug har Danmark påtaget sig en juridisk forpligtelse til at efterleve en række bestemmelser på det plantegenetiske område.

Det er overordnet et rent nationalt ansvar at sikre, at Danmark faktisk imødekommer sine internationale juridiske forpligtelser. For flere af forpligtelsernes vedkommende vil det overvejende kræve en selvstændig dansk indsats. Selvom andre forpligtelser bedst løses gennem internationalt samarbejde, stiller deltagelsen heri indirekte krav om en dansk koordinering og prioritering af indsatsen. FAOs globale handlingsplan for plantegenetiske ressourcer peger således på, at et stærkt nationalt program er grundlaget for at indgå i internationalt samarbejde.

Mange af opgaverne vil givetvis med fordel kunne løses inden for det omtalte nordiske eller europæiske samarbejde, som også fremover vil have en fremtrædende rolle i det danske arbejde med plantegenetiske ressourcer. En væsentlig del af det danske bevaringsansvar varetages således af Nordisk Genbank, der bevarer de frøformerede planter samt kartofler.

Men deltagelsen i dette samarbejde kan ikke stå alene. Det er eksempelvis en national opgave at sikre bevaringen af vegetativt formerede grøntsager, frugt og bær samt andre bevaringsværdige sorter i dyrkning. Det er ligeledes en national opgave at sikre, at de vildtvoksende slægtninge til de dyrkede planter bevares på deres danske voksesteder.

På denne baggrund vil Fødevareministeriet iværksætte et nationalt program for jordbrugets plantegenetiske ressourcer. Den foreliggende handlingsplan beskriver programmets aktiviteter i perioden 2005-2007.

Prioriteringsprincipper for handlingsplanen

Opfyldelsen af Danmarks internationale forpligtelser på det plantegenetiske område er en vigtig præmis for handlingsplanen. En given forpligtelse, f.eks. efterlevelsen af FAOs internationale traktat, udstikker typisk en lang række rammebestemmelser, så Danmark må vælge rækkefølgen for deres gennemførelse og foretage en mere konkret fortolkning og udmøntning af de enkelte bestemmelser. Som tidligere nævnt kan nogle bestemmelser givetvis med fordel imødekommes i samarbejde med andre lande, typisk de nordiske, men også gennem det europæiske samarbejde. Danmark må i så fald engagere sig i samarbejdet og arbejde for, at bestemmelsen rent faktisk bliver opfyldt. Opfyldelsen af andre af traktatens bestemmelser er alene et nationalt dansk anliggende. Handlingsplanen fokuserer som udgangspunkt på de nationale, danske opgaver, som ikke varetages af f.eks. Nordisk Genbank.

Der er mange aktører på genressourceområdet, såvel internationale som nationale. Handlingsplanen tilstræber at undgå direkte overlap med andres aktiviteter. På den anden side set er der også taget hensyn til, at det i nogle tilfælde faktisk kan være en fordel at koble sig på beslægtede aktiviteter. Selvom der er tale om en national, dansk handlingsplan i Fødevareministeriets regi, må dens prioritering tage hensyn til prioriteringer i andre fora.

Handlingsplanen involverer såvel staten som den private sektor. Det overordnede ansvar for området, f.eks. for så vidt angår efterlevelsen af internationale forpligtelser, er statens; ligesom ansvaret for den systematiske bevaring af plantegenetiske ressourcer også er det. Aktiviteter omhandlende udnyttelsen af de bevarede plantegenetiske ressourcer foregår både i statslig og privat regi, idet de mere forskningsprægede aktiviteter typisk er offentlige, mens egentlig forædling sædvanligvis foregår hos private firmaer.

Bevaring er givet høj prioritet. Hvis de plantegenetiske ressourcer ikke er bevarede, er det i sagens natur ikke aktuelt at tale om andre aktiviteter som beskrivelse, bedømmelse, udnyttelse etc. For visse plantegenetiske ressourcers vedkommende er det uklart, hvad der overhovedet findes og dermed også, hvorvidt materialets bevaring er sikret. I sådanne tilfælde, som f.eks. omfatter de vilde danske plantegenetiske ressourcer, må der derfor først skaffes et overblik over den nuværende situation.

For en hel del plantematerialers vedkommende er bevaringen allerede sikret (f.eks. via Nordisk Genbank), og her bliver opgaven så at øge materialets anvendelighed overfor potentielle brugere, herunder forskere og planteforædlere. I den forbindelse er en række aktiviteter nødvendige, som overordnet har til formål at få de bevarede materiales egenskaber beskrevet og at få egenskaberne gjort lettere tilgængelige for videre forædling.

Nogle af disse aktiviteter foregår som en del af en genbanks normale virksomhed (f.eks. at registrere oplysninger om findested, sortsnavn o. lign., når nyt plantemateriale indlægges), mens andre aktiviteter kun foregår på ad hoc basis. Til sidstnævnte aktiviteter hører evaluering, hvor det lagrede materiales egenskaber (f.eks. dets sygdomsresistens) undersøges, eller præforædling, hvor genbankmateriale ved krydsninger bringes på en form, der gør det lettere at overføre dets gavnlige egenskaber til moderne sorter.

Sidstnævnte type opgaver indgår eller har indgået i begrænset omfang i enkelte forskningsprojekter, ofte i samarbejde mellem offentlige forskningsinstitutioner og private forædlingsfirmaer. Projekterne omfatter/har omfattet nogle få afgrøder og især resistens mod enkelte specifikke sygdomme. Hverken i offentligt eller privat regi har man lavet en bred og omfattende indsats indenfor evaluering og præforædling, og når grundlaget er i orden, bør der rettes op på dette.

Der er gode grunde til at antage, at planter fra genbankernes samlinger eller fra naturen rummer egenskaber, som det ville være overordentlig nyttigt i højere grad at få indsat i de sorter, der dyrkes kommercielt. Det kan være bedre modstandsdygtighed overfor sygdomme og skadedyr, så brugen af sprøjtemidler kan reduceres, bedre optagelse af næringsstoffer, så gødningstilførslen kan mindskes, eller højere indhold af stoffer, som gavner folks sundhed. Derfor er der på længere sigt behov for en indsats på dette område.

Det plantegenetiske område bør synliggøres mere, og forskellige former for informationsspredende og oplysende virksomhed indgår derfor i handlingsplanen på det længere sigt, men også som en del af det forsknings- og udredningsprojekt, som omtales nedenfor.

Der er en koordinerende opgave forbundet med at gennemføre handlingsplanen og samordne de igangværende danske initiativer. Til brug for en sådan koordinering iværksættes et forsknings- og udredningsprojekt, hvor der som det væsentligste skal foretages en kortlægning af de plantegenetiske ressourcer. I forsknings- og udredningsprojektet vil behovet for den fremtidige danske indsats blive vurderet.

Handlingsplanens gennemførelse

Handlingsplanens aktiviteter er opdelt i to kategorier:

Den ene kategori (A) omfatter de aktiviteter, som har karakter af myndighedsopgaver, f.eks. ændring af lovgivning eller administrative procedurer. Aktiviteterne i denne kategori vil blive varetaget af Fødevareministeriets departement, Plantedirektoratet og Danmarks Jordbrugs-Forskning i samarbejde med andre relevante aktører.

Den anden kategori (B) omfatter de af handlingsplanens aktiviteter, som har en mere forskningsmæssig/udviklingsmæssig karakter, især kortlægningen af dyrkede og vilde danske plantegenetiske ressourcer. Disse elementer vil blive gennemført gennem et tre-årigt forsknings- og udredningsprojekt. Til forsknings- og udredningsprojektet knyttes der en projektmedarbejder hos Danmarks JordbrugsForskning (i det følgende kaldet projektmedarbejderen).

Aktiviteter 2005-2007

Herunder følger en omtale af handlingsplanens aktiviteter, idet de er opdelt i henholdsvis myndighedsopgaver og forsknings- og udredningsopgaver. Afslutningsvis findes en overordnet tidsplan for aktiviteterne gennemførelse.

A. Myndighedsopgaver

Aktiviteterne i denne kategori vil blive gennemført af Fødevarerministeriets departement, Plantedirektoratet og/eller Danmarks JordbrugsForskning. Aktiviteterne vil indgå som en del af disse myndigheders arbejde med sagsområdet plantegenetiske ressourcer. Viden fra andre ministerier, institutioner og organisationer inddrages i fornødent omfang.

A1. Materiale i Nordisk Genbank

A1.1) Det skal sikres, at dansk udviklede plantesorter konsekvent bliver indlagret i Nordisk Genbank eller i en national samling, når de ophører med at være plantenyhedsbeskyttede eller udgår fra sortslisterne.

- *Aktører: Plantedirektoratet og DJF-Tystofte i samråd med forædlingsfirmaerne og Nordisk Genbank.*

A1.2) Det skal sikres, at der følges op på Nordisk Ministerråds deklARATION fra 2003 om, at alle accessioner i Nordisk Genbank, med undtagelse af sikkerhedskollektioner som opbevares af andre genbanker, er under fælles nordisk forvaltning og offentligt tilgængelige og at relevant materiale, som forvaltes af Nordisk Genbank og i øvrigt relevant dansk materiale skal indgå i det multilaterale system under FAOs internationale traktat om plantegenetiske ressourcer for fødevarer og jordbrug.

- *Aktører: Fødevarerministeriets departement i samarbejde med Plantedirektoratet.*

A2. Bevaring af plantegenetiske ressourcer ved dyrkning

A2.1) Det skal sikres, at der laves gennemførelsesbestemmelser i henhold til EUs frølovgivning, så markedsføring af bevaringssorter o. lign. plantemateriale tillades. Det skal samtidig vurderes om anden lovgivning, f.eks. plantesundhedslovgivningen, kan virke hæmmende på bevaringen af plantegenetiske ressourcer.

- *Aktører: Plantedirektoratet i samarbejde med Fødevarerministeriets departement.*

A3. Domesticerede (dyrkede) plantegenetiske ressourcer

A3.1) Danmark skal gennemføre Nordisk Ministerråds anbefaling om at klargøre den juridiske status for de domesticerede plantegenetiske ressourcer (herunder i forhold til internationale aftaler), idet det samtidig så vidt muligt tilstræbes, at de nordiske lande skaber fælles adgangsbetingelser til denne type plantegenetiske ressourcer.

Denne anbefaling tolkes således, at domesticerede genressourcer omfatter både det dyrkede materiale (moderne og evt. gamle "on farm" bevarede sorter) samt materiale i NGB og nationale samlinger.

- *Aktører: Fødevarerministeriets departement og Plantedirektoratet.*

A4. Vilde slægtninge til de dyrkede planter

A4.1) Bl.a. som opfølgning på Nordisk Ministerråds anbefaling skal den juridiske status for de vilde slægtninge til de dyrkede planter fastlægges. Forholdet til internationale aftaler skal afklares, og Fødevarerministeriet skal, i koordinering med Miljøministeriet, fastlægge, hvordan bevaringsansvaret skal varetages.

- *Aktører: Fødevarerministeriets departement og Plantedirektoratet i samråd med projektmedarbejderen og Miljøministeriet.*

A4.2) Det skal undersøges, hvordan bevaringen af de vilde slægtninge til de dyrkede planter kan sikres eksempelvis gennem relevant lovgivning og administration.

- *Aktører: Fødevarerministeriets departement og Plantedirektoratet i samråd med projektmedarbejderen og Miljøministeriet.*

A5. Støtte til plantegenetiske ressourcer

A5.1) Det skal overvejes, om der skal laves en dansk ordning under Rådsforordning 1257/99 (landdistriktsforordningen), så der kan ydes økonomisk støtte til plantegenetiske ressourcer. Ordningen tænkes udformet således, at både private, muséer og offentlige institutioner kan modtage støtte. I processen med udformning af ordningen inddrages forskellige aktører på området: andre ministerier og institutioner, samt branche- og interesseorganisationer.

- *Aktører: Fødevarerministeriets departement, Direktoratet for FødevarerErhverv og Plantedirektoratet i samråd med Danmarks JordbrugsForskning. Andre ministerier og institutioner, samt branche- og interesseorganisationer.*

A6. Internationalt samarbejde

A6.1) Danmark skal fortsat deltage i og bidrage aktivt til arbejdet med plantegenetiske ressourcer i regi af FAO, EU, ECP/GR, UPOV, TRIPS (WTO) og NMR. En stor del af arbejdet varetages af Fødevarerministeriet, men andre ministerier er også involveret. For så vidt angår biodiversitetskonventionen (CBD) skal Fødevarerministeriet give indspil til Miljøministeriet, som har hovedansvaret for den danske administration af konventionen. Det samme gælder WIPO, hvor det dog er Økonomi- og Erhvervsministeriet, der står for den danske administration.

- *Aktører: Fødevarerministeriets departement og Plantedirektoratet, Miljøministeriet (CBD), Udenrigsministeriet (TRIPS/WTO), Økonomi- og Erhvervsministeriet (WIPO).*

A6.2) Danmark skal internationalt arbejde for at fastholde den lette adgang til plantegenetiske ressourcer, bl.a. i forbindelse med fastlæggelsen af gennemførelsesbestemmelserne for den internationale traktat for plantegenetiske ressourcer og ved nationalt og internationalt at fastholde UPOV-systemets position.

- *Aktører: Plantedirektoratet i samarbejde med Fødevareministeriets departement.*

B. Forsknings- og udredningsopgaver

De mere forskningsprægede dele af handlingsplanens aktiviteter vil blive gennemført som et særskilt tre-årigt forsknings- og udredningsprojekt. Projektet vil gennemføre de nedenfor anførte dele af handlingsplanen i henhold til den overordnede tidsplan, der findes i bilag 1. De punkter, som er nævnt nedenfor, er uddybende beskrevet i ”Strategi for det danske arbejde med plantegenetiske ressourcer” og strategien udgør på disse punkter sammen med handlingsplanen en ramme for projektet.

Der laves en projektbeskrivelse for projektet og der tilknyttes en projektmedarbejder hos Danmarks JordbrugsForskning.

Projektmedarbejderen refererer til en styregruppe med repræsentanter fra Fødevareministeriets departement, Plantedirektoratet og Danmarks JordbrugsForskning. På baggrund af en vurdering af relevans og interesse inviteres andre relevante ministerier og institutioner, såsom Miljøministeriet, Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling, Kulturministeriet og Nordisk Genbank til at deltage i styregruppen. Styregruppen skal løbende følge op på projektet.

Projektmedarbejderen skal ved projektets start lave en detaljeret arbejds- og tidsplan for projektets gennemførelse. Projektmedarbejderen skal forelægge de oversigter, bevaringsplaner etc., som udarbejdes under projektet, for styregruppen. Hvis projektmedarbejderen under arbejdet identificerer problemstillinger, som kræver en hurtig indsats, skal styregruppen snarest orienteres om dem. Projektmedarbejderen skal give en status for projektet på møderne i Udvalget for plantegenetiske ressourcer, der også kan pege på problemstillinger, som kan tages op.

Styregruppen vil få ansvar for at følge op på projektmedarbejderens afrapporteringer ved at sørge for, at der bliver truffet beslutning om, hvordan de rejste problemstillinger og forslag skal håndteres. Styregruppen skal i den forbindelse sørge for, at en given sag rejses i relevante fora.

Projektets realisering afhænger af en række aktørers medvirken. Her tænkes bl.a. på *ministerier* (Miljøministeriet, Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling, Kulturministeriet), *institutioner* (Pometet, Nordisk Genbank) og *organisationer* (Sammenslutningen af danske sortsejere, Dansk Landbrug, Økologisk Landsforening, Foreningen Frøsamlerne, Muséernes Havepulje, Center for Biodiversitet, Netværket Aktiv Genbevaring, Danmarks Naturfredningsforening, Dansk Botanisk Forening m.fl.).

Det forventes, at projektmedarbejderen inddrager alle disse parter i drøftelse af de forskellige problemstillinger, som findes inden for arbejdet med bevaring, sikring og udnyttelse inden for de forskellige afgrøder og deres vilde slægtninge. I forbindelse med arbejdet med kortlægning og vurdering af behovet for den fremtidige indsats inden for de forskellige afgrøder skal

der i projektet arbejdes med undersøgelse af forskellige bevarings- og sikringsmetoder med henblik på at kunne pege på den mest optimale fremtidige indsats inden for hver afgrødetype.

Det kan også blive aktuelt, at der i forbindelse med projektet i visse tilfælde kan blive brug for besigtigelse af plantemateriale, som medarbejderen er blevet oplyst om findes, med henblik på at fastslå, om materialet er bevaringsværdigt.

B1. Plantegenetiske ressourcer i offentlige, nationale samlinger (*ex situ*-bevaret materiale)

B1.1) Der skal laves en oversigt over, hvilket materiale der findes; hvor det findes; samt om materialets bevaring er sikret. På basis af ovennævnte gennemgang skal der laves en samlet plan for den langsigtede bevaring af dansk *ex situ* materiale. De enkelte aktørers roller skal i denne forbindelse fastlægges, og deres løbende kontakt med det nationale program sikres.

- *Aktører: Projektmedarbejderen i samarbejde med de ansvarlige for samlingerne.*

B2. Plantegenetiske ressourcer, der bevares ved dyrkning i andet regi, f.eks. hos private ("*on farm-bevaring*")

B2.1) Der skal laves en oversigt over forekomsten af bevaringsværdigt plantemateriale, dvs. hvilke arter og sorter der er tale om; hvor de findes; samt om materialets bevaring er sikret. Gennemgang af gamle sortslister og lignende materiale (såkaldt inventering) og henvendelser til offentligheden vil være aktuelle. Der skal samtidig så vidt muligt foretages en registrering af plantematerialets anvendelse og egenskaber.

På basis af ovennævnte oversigt skal det vurderes, om der er behov for konkrete initiativer for at sikre bevaringen af særligt materiale (samarbejdsprojekter om f.eks. beskrivelse eller sygdomsrensning, mulig tilpasning af støtteordninger, indsamlinger etc.)

- *Aktører: Projektmedarbejderen i samarbejde med Nordisk Genbank og danske fagpersoner, græsrodsorganisationer og museer.*

B2.2) I samråd med bl.a. museerne skal det undersøges, om det danske program for plantegenetiske ressourcer med fordel også kunne inddrage prydplanter i sit mandat.

- *Aktører: Projektmedarbejderen i samråd med museer og interesseorganisationer.*

B2.3) I overvejelserne om den fremtidige bevaringsindsats skal det indgå, i hvilket omfang - og i givet fald hvordan - museer og interesseorganisationer kan varetage bevaringsrelaterede opgaver i samarbejde med de øvrige aktører på det plantegenetiske område.

- *Aktører: Projektmedarbejderen i samråd med museer og interesseorganisationer.*

B3. Danske plantegenetiske ressourcer: vilde slægtninge til de dyrkede planter

B3.1) Der skal laves en oversigt over de vilde slægtninge til de dyrkede planter - herunder hvilke arter, der indgår; hvor de findes; samt hvorvidt deres bevaring er sikret. Arbejdet vil i vid udstrækning bestå i at samle eksisterende viden om den danske flora, især Atlas Flora Danica og eksisterende publikationer om kulturplanternes vilde slægtninge.

På grundlag af denne oversigt skal det vurderes, om der er behov for initiativer, der kan sikre bevaringen af konkrete arter/populationer, f.eks. ved at beskytte deres habitater eller gennem indsamlinger.

- *Aktører: Projektmedarbejderen i samråd med relevante myndigheder, Dansk Botanisk Forening (Atlas Flora Danica), andre botanikere samt Nordisk Genbank.*

Behovet for indsamling af oplysninger om det danske genetiske materiale er nærmere omtalt i "Strategi for det danske arbejde med jordbrugets plantegenetiske ressourcer", afsnit 5.5.1.

B4. Fordeling mellem danske og fælles nordiske opgaver

B4.1) Der er på det plantegenetiske område behov for at få afklaret, hvad der overordnet er danske henholdsvis nordiske opgaver. Projektmedarbejderen skal i samarbejde med de danske aktører på området og Nordisk Genbank tilvejebringe det faglige grundlag for myndighedernes drøftelser af dette forhold. En række opgaver kan med fordel løses gennem en fælles nordisk indsats, herunder:

- at udrede mulighederne for gennem fælles nordiske aktiviteter at rationalisere den eksisterende ex-situ bevaring af specielt vegetativt formerede afgrøder. Det gælder bl.a. vurdering af optimale bevarings- og sikringsmetoder (herunder kryo-præserving) og af plantematerialets sundhedstilstand og behovet for sygdomsrensning,
 - at afklare, hvordan indikatorer for genetisk diversitet kan benyttes i administrationen af genressourceområdet,
 - at følge op på Nordisk Ministerråds anbefaling om at overveje, om der er behov for at lave en oversigt over, hvilken nytte, man har af plantegenetiske ressourcer.
- *Aktører: Projektmedarbejderen i samarbejde med de danske aktører og Nordisk Genbank og i samråd med Fødevareministeriets departement, Danmarks Jordbrugs-Forskning og Plantedirektoratet.*

B5. Synliggørelse og information

B5.1) Der er behov for at synliggøre det plantegenetiske område mere, og projektmedarbejderen skal sikre, at informationsaspektet så vidt muligt inddrages i alle forsknings- og udredningsprojektets aktiviteter. Grundlaget for dette etableres ved, at der ved projektets start udarbejdes en informationsplan for projektet. I denne skal indgå på hvilken måde, der via Internettet kan informeres om projektets fremdrift. Projektmedarbejderen skal endvidere give et bud på, hvordan den fremtidige danske informationsindsats kan tilrettelægges. Vurdering af informationsindsatsen fastlægges efter inddragelse af de relevante aktører på området.

- *Aktører: Projektmedarbejderen*

Opfølgning på handlingsplanen - aktiviteter efter 2007

Som omtalt i forrige kapitel, så skal forsknings- og udredningsprojektet følges af en styregruppe sammensat af personer fra Fødevareministeriets departement, Plantedirektoratet og Danmarks JordbrugsForskning, samt andre relevante ministerier. Som ramme for projektet anvendes den projektbeskrivelse, som bliver udarbejdet, samt de tidsplaner for projektets gennemførelse og for information, som skal udarbejdes ved projektets start.

Hovedidéen med projektet er at få tilvejebragt et overblik over den danske bevaringsindsats, og ud fra denne vurdere behovet for den fremtidige indsats. Denne indsats vil både bestå af bevaring, men også af forskning i form af karakterisering, evaluering og præforædling af plantegenetiske ressourcer. Det betyder ikke, at forskningsindsatsen nødvendigvis må ligge stille frem til 2007. Forskningsprojekter kan naturligvis iværksættes før, hvis der i løbet af perioden kan peges på oplagte projekter og hvis der opstår mulighed for finansiering heraf.

Undervejs i projektet skal Udvalget for plantegenetiske ressourcer informeres om status for arbejdet og inddrages i drøftelse af problemstillinger, som identificeres undervejs.

Resultatet af handlingsplanens forsknings- og udredningsprojekt vil foreligge i slutningen af 2007, hvorefter der skal tages stilling til den fremtidige danske indsats med hensyn til bevaring af, forskning og uddannelse i og information om plantegenetiske ressourcer for fødevarer og jordbrug. På samme tidspunkt vil der blive gjort status for arbejdet med myndighedsopgaverne (nævnt under A i prioriteringskapitlet). I denne status skal indgå, hvilke opgaver der skal varetages selvstændigt af Danmark og hvilke der mest hensigtsmæssigt løftes i fælles-nordisk og europæisk regi.

Ordliste

Domesticeret: *Planter, som gennem udvalg og forædling, er tilpasset menneskets behov, og derved adskiller sig fra vildtvoksende planter.*

Karakterisering og evaluering: *Beskrivelse af specifikt plantematerials egenskaber mht. fx udseende, kvalitet (fx indholdsstoffer) og resistens mod sygdomme.*

Ex situ bevaring: *Bevaring af plantemateriale uden for dets oprindelige vokseplads eller dyrkningssted.*

On-farm bevaring: *Bevaring af dyrkede sorter/arter på dyrkningsstedet, dvs. på gårdniveau.*

Præ-forædling: *Forsknings- eller udviklingsrelateret aktivitet med henblik på fremskaffelse af forbedret basis (beskrivelse af diversitet, første indkrydsning af vildt plantemateriale i dyrkede afgrøder og lign.) for egentlig forædling af nye sorter.*

Forkortelser

CBD:	Convention on Biological Diversity, konventionen om den biologiske mangfoldighed
DJF:	Danmarks JordbrugsForskning
ECP/GR:	European Cooperative Programme for Crop Genetic Resources Network, Det Europæiske Samarbejdsprogram for Jordbrugets Plantegenetiske Ressourcer
EU:	Den Europæiske Union
FAO:	Food and Agriculture Organisation of the United Nations, Forenede Nationers Fødevare- og Landbrugsorganisation
FAO-IT:	FAOs internationale traktat om plantegenetiske ressourcer for fødevarer og jordbrug
GPA:	Global Plan of Action for the Conservation and Sustainable Utilization of Plant Genetic Resources for Food and Agriculture, den globale handlingsplan for bevaring og bæredygtig udnyttelse af jordbrugets plantegenetiske ressourcer (i kort form: den globale handlingsplan)
KVL:	Den Kongelige Veterinær- og Landbohøjskole
NGB:	Nordisk Genbank
NMR:	Nordisk Ministerråd
TRIPS:	Trade-related aspects of intellectual property rights (under WTO)
UPGR:	Udvalget for Plantegenetiske Ressourcer
UPOV:	Union for Protection of New Varieties of Plants
WIPO:	World Intellectual Property Organization
WTO:	World Trade Organization

Bilag 1: Overordnet tidsplan for gennemførelsen af handlingsplanens aktiviteter 2005-2007

Signaturforklaring: FU: Aktivitet, der gennemføres under forsknings- og udredningsprojektet; MO: Myndighedsopgave

Aktivitet	2005	2006	2007
A1. Materiale i Nordisk Genbank			
A1.1) Indlagring af sorter	MO		
A1.2) Dansk materiale som fællesnordisk ejendom, indlemmelse i FAO traktatens system	MO	MO	
A2. Bevaring af plantegenetiske ressourcer ved dyrkning.			
A2.1) Dansk lovgivning om bevaringsværdige sorter	MO		
A3. Dyrkede planter			
A3.1) Klargøre juridisk status	MO	MO	
A4. Vilde slægtninge til de dyrkede planter			
A4.1) Fastlæggelse af juridisk status	MO	MO	
A4.2) Vurdere behov for bevaring gennem lovgivning etc.		MO	MO
A5. Støtte til plantegenetiske ressourcer			
A5.1) Overveje støtteordning	MO		
A6. Internationalt samarbejde			
A6.1) Medvirken og koordinering af synspunkter	MO	MO	MO
A6.2) Fastholde den lette adgang til plantegenetiske ressourcer	MO	MO	MO
B1. Plantegenetiske ressourcer i offentlige, nationale samlinger			
B1.1) Udarbejdelse af oversigt og samlet plan for bevaring	FU	FU	FU
B2. Plantegenetiske ressourcer, der bevares ved dyrkning i andet regi			
B2.1) Udarbejdelse af oversigt, vurdering af behovet for bevaringsinitiativer	FU	FU	FU
B2.2) Eventuel inddragelse af prydplanter			FU
B2.3) Museers og interesseorganisationers rolle			FU
B3. Vilde slægtninge til de dyrkede planter			
B3.1) Udarbejdelse af oversigt, vurdering af behovet for bevaringsinitiativer	FU	FU	FU
B4. Fordeling mellem danske og fælles nordisk opgaver			
B4.1) Nordiske opgaver, afklaring og forslag		FU	FU
B5. Synliggørelse og information			
B5.1) Inddragelse af informationsaspekt	FU	FU	FU